

דברי הימים

ליקוטי דברי תורה על פרשת השבוע

גלקח מספר "שערי חיים" על פרשיות השבוע של מורינו הרה"צ שליט"א

י"ב שבט התש"פ
שנה ז'

פרשת בשלה

גיליון 323

רימון לראש השנה לאילנות

על שפת ים הכנרת, בבקתה קטנה לא הרחק מטבריה, התגורר לו יהודי בשם ניסים כנורי. ניסים היה יהודי עני מרוד. לא היו לו שדות או כרמים, כי אם עץ רימון בודד אחד שעמד ליד הבקתה הקטנה. במשך השנה כולה הוא היה יושב ולומד בצל ענפי העץ העבים. כאשר הפירות היו מבשילים לא היה קץ לשמחת ניסים ומשפחתו. הם היו אוכלים מן הפרות ומתפרנסים ממכירת רימונים. מובן מאליו כי פרנסה בשפע לא היתה לו, לניסים.

כאשר הגיעה תקופת 'שלושת השבועות' שבין שבעה-עשר בתמוז לתשעה באב, בהם עם ישראל מתאבל על חורבן הבית וירושלים, היה העץ כבר מלא בפירות עסיסיים. ניסים ומשפחתו היו ממתנינים בסבלנות עד לאחר שחלפו ימי האבל. אז, הם היו יוצאים אל העץ, קוטפים מפירותיו המתוקים ובישבת נחמו' מברכים ברכת שהחינו ומודים לבורא העולם על הפירות. את הרימון הטוב ביותר היה ניסים שומר לקראת ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות. לרימונים של ניסים יצא שם טוב בכל הסביבה, ויהודים כערבים נהרו לחצרו כדי לרכוש מתוצרתו.

ילדים היו לו כמעט כמספר הרימונים על העץ. הם גדלו והתפתחו יפה, ממש כמו הרימונים, אך הגיע היום ובתו הגיעה לפרקה. כפי שנהוג היה באותם הימים, היה על ההורים להעניק נדוניה מכובדת לחתן הטרני. אך מנין לו, לניסים העני המרוד, כסף לנדוניה? ואם לא די בכך, הרי שתקופת שלושת השבועות הלכה והתקרבה, והעץ עמד ריק, ללא פירות, כשענפיו שמוטים למטה, כאילו התיביש במה שאירע לו.

חלף עבר לו תשעה באב, וניסים דיידו עמד ליד העץ, מחפש אולי ימצא בכל זאת רימון או שניים. "אברהמ'לה", הוא קרא לבנו הקטן, "בוא ותטפס על העץ, אולי תגלה בין העלים איזה רימון מסתתר?" אברהמ'לה מיהר לטפס על העץ כשהוא מזיז לצד ענפים ועלים, ולפתע בקעה מפיו קריאה: "אבא, מצאתי רימון! ועוד אחד, ועוד אחד!" הוא ירד מן העץ ובידיו 'שלל' רב: שלושה רימונים עסיסיים ויפים. תודה להשי"ת! אמר ניסים, "מעולם לא ראיתי רימונים יפים כאלו".

לא חלף זמן רב ושכניו החלו מתדפקים על דלתו של ניסים, כדי לרכוש רימונים כרגיל. אך ניסים נאלץ להשיב את פניהם ריקם. "נוותרו לי רק שני רימונים" הוא הסביר, "על אחד מהם נברך בראש השנה ונבקש שירבו זכויותינו כרימון. את השני נאכל בט"ו בשבט. אני מצטער, בואו בשנה הבאה" הוא אמר, והם איחלו לו יכול טוב יותר בשנה החדשה. שבת נחמו חלפה בשמחה על משפחת כנורי. ראש השנה חלף עבר אף הוא, אך לאחר מכן החלה אשתו לדאוג: מה יהיה על בתם שהגיע לפרקה? היא החלה להפציר בבעלה שיצא לחוץ לארץ כדי לעורר את רחמי היהודים ולקבץ נדבות. לאחר הפצרות רבות נעתר ניסים לבקשתה. הוא עבר דרך עיירות וכפרים, עד שהגיע לעיר קושטא הגדולה. היה זה בליל ט"ו בשבט.

כרגיל, הוא עשה את דרכו לבית המדרש המקומי, שם תיכנן ללון ולאכול ממעט המזון שהיה ברשותו. מיד כשנכנס הוא הבחין שהיהודים מודאגים במיוחד ומשוחחים בינם לבין עצמם. "מה קורה כאן", הוא שאל ונענה: בנו של הסולטן חלה במחלה אנושה, אביו החליט כי היהודים קיללו אותו. הוא הציב בפניהם תנאי: עליהם להתפלל לרפואת בנו. אם עד תאריך מסוים בנו לא יבריא, כל היהודים יגורשו מן העיר. מחר, ט"ו בשבט, זהו המועד האחרון לרפואת בנו של הסולטן.

קהל רב התקבץ בבית הכנסת כדי להתפלל ולומר פרקי תהילים. ניסים התיישב לומר תהילים עם כולם, כשלפתע ניגש אליו השמש המקומי. "האם אתה מארץ ישראל?" נשאל ניסים המופתע שהשיב: "כן, כיצד ידעת?". השיב לו השמש: "הרב שלנו הוא יהודי קדוש. הוא אמר כי הוא מריח ריח של ארץ הקודש בבית המדרש. בוא נא עמי".

השמש הוביל את ניסים לחדרון קטן, שם ישב הרב, ישיש מופלג ובעל הדרת פנים. הוא שאל במאור פנים את ניסים: "מה שלום היהודים בארץ הקודש?" ענה לו ניסים, ספק שאל: "אני מתאר לעצמי כי הרב מריח את ריח הרימון מארץ ישראל אשר ברשותי". הרב התרגש למשמע בשורה טובה זו שאל בקול נרגש: "יש לך רימון מארץ ישראל?". "כן, רבי", השיב ניסים. "ואני חושב לאכול אותו כעת, לרגל ראש השנה לאילנות. לכבוד יהיה לי אם הרב יתכבד לאכול מרימון זה".

הרב הישיש קפץ ממקומו וחיבק את ניסים בשני ידיו. "בורא העולם שלח אותך לכאן כדי להציל את הקהילה הקדושה מסכנת הגירוש המרחפת עליה". ניסים הביט בו בחוסר הבנה מוחלט. "אתמול ישבתי והתעמקתי בספרים הקדושים על סודות הפירות", סיפר לו הרב, "משום מה, המילה 'רימונים' שבה ועלתה מול עיני. הבנתי כי כאן נערך הפתרון". המשין הרב בהתרגשות, "האם אתה יודע מה ראשי התיבות של המילה רימונים? 'רפואת מלך ובנו ניסים יביא מהרה!' בוא עמי, חיש מהר, לארמון הסולטן. אסור לנו לאבד זמן!".

כשהוא עדיין מבולבל מהמתרחש מיהר הרב לגשת בזריזות אל ארמון הסולטן. הם הוכנסו מיד פנימה, שם מצאו סולטן מיואש ובוכה. "הכנס אותנו לחדר בנך", אמר הרב, "בעזרת השם אנו נרפא אותו תיכף ומיד!".

במיטה מלכותית שכב הנסיך הצעיר, חיוור וללא כל סימן חיים. רבי ניסים הוציא את הרימון מהעטיפה ונתן אותו לרב. הרב חתך את הרימון לשניים, וסחט מחצית מן הרימון לתוך כוס קטנה. את המיץ הנסחט טיטפף לשפתותיו של החולה ולתדהמת כל הנוכחים, פתח החולה את עיניו! חיש-מהר הבחינו הנוכחים כיצד הנסיך מבריא והולך. הסולטן נישק את ידיהם של הרב הזקן וניסים ואמר בהתרגשות: "הצלתם את בני, לעולם לא אשכח לכם זאת".

"את החצי השני השארתי לברכה" אמר ניסים לרב בחיך, והם מיהרו לשוב ולבשר ליהודי העיר על הנס שאירע להם. לטבריה שב ניסים כשהוא עמוס בכסף וזהב, מתנת הקהילה היהודית בקושטא. מובן מאליו כי דאגות לא היו לו. ובבית, קידם את פניו עץ הרימון העתיק, כשהוא שוב מלא בפירות אדומים ועסיסיים.

הערך

זמני השבת

- 4:44 הדלקת הנרות:
- 4:59 מנחה וקבלת שבת:
- 4:59 שקיעת החמה:
- 6:16 עלות השחר:
- 7:28 נץ החמה:
- 8:00 שיעור דף היומי א':
- 9:51 - 9:15 סופ"ז ק"ש:
- 9:00 שחרית:
- 12:15 חצות:
- 4:45 מנחה וסעודה ג':
- 5:54 מוצש"ק להגאונים:
- 6:14 מוצש"ק לר"ת:
- 7:00 אבות ובנים:
- 8:00 שיעור דף היומי ב':

זיכוי הרבים

רכשו לכם זכות הפצת הגיליון 'דברי חיים' להצלחה ולסיד'ש בכל הענינים או להנצחת קרוביכם.

kehilasdivreichaim@gmail.com

נדבת

הדפסת הגיליון והפצתו

לע"נ הר"ר אלימלך שמעון בהר"ר משה אהרן זצ"ל

ורעייתו האשה

החשובה מרת יעטה

בהר"ר משה נחום

לאסט ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

ויהי בשלח פרעה את העם:

אין ויהי אלא לשון צער, ויש להבין איזה צער יש בזה בשלח פרעה את העם, אדרבה היה זמן שמחה, ועוד קשה למה כתב הלשון "בשלח פרעה" שבכל המקומות כשמוכיר ענין יציאת מצרים תולין היציאה בה, והול"ל "ויהי כי הוציא ה' את ישראל ממצרים". וי"ל לפי"ד הגה"ק מלאנז ז"ל לבאר מה שאומרים עבדים היינו לפרעה במצרים וגו' ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הלא אנו וגו' משועבדים היינו לפרעה במצרים, וקשה למה שינה הלשון מ"עבדים" ל"משועבדים", ועוד הלא פשוט הוא שאם לא היה מוציא בני"י ממצרים היינו נשארים שמה ומה מחדש לנו בזה, ותי' דאילו לא הוציא הקב"ה אבותינו רק פרעה היה משלח אותם אזי היינו משועבדים מצד הכרת הטוב לפרעה, ואף שבמצריות איננו עבדים לפרעה אבל מה שיש הכרת הטוב לו ג"כ נקרא משועבד, אבל עכשיו שהוציא הקב"ה את אבותינו כנגד רצון פרעה אין לנו שום שייכות וקשר או שיעבוד לפרעה בכלל, וכן מצינו בגמ' דלכן אין אומרים הלל בפורים דאכתי עבדי אחשוורוש אנו, פי' דכיון שהמעשה של פורים נעשה בדרך הטבע ע"י פרעה, א"כ יש הרגשה של הכרת הטוב ושיעבוד אליו, ולכן א"א לומר הלל בלב שלם בהרגשה של הכרת הטוב רק להקב"ה, וזה הביאור ויהי אין ויהי אלא לשון צער פי' דיש צער אם חושבים שבשלח פרעה את העם, ואף שפרעה אמר קומי צאי אבל זה היה בע"כ, כי האמת הוא שהקב"ה הוציאנו ביד חזקה בלי שיהיה לפרעה שום חלק בזה שיהיה נכיר טובה לו בשביל זה.

ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא:

והקשו הראשונים הלא הוצרכו לנסוע במדבר סיני לקבל את התורה שם כמבואר בפסוק במראה הסנה בהוציא את העם ממצרים תעבדון את הא' על ההר הזה, וכי ספורנו שאין כונת הפסוק שהיה אפשר לנסוע לארץ ישראל דרך הקרוב דהיינו דרך פלשתים, אלא הכונה שהדרך ממצרים לים סוף היה אפשר לילך דרך פלשתים ולא דרך ארוכה, ועדיין לא היו מוכנים למלחמה עם הפלשתים כי לא יצאו לגמרי משיעבוד מצרים, היות וסדר הגאולה היה צריך להיות ב'י' שלבים, הצלה מעבודת פרך, יציאה מארץ מצרים, גאולה ע"י קרי"ס ומפלת מצרים בתוך הים, ולקחתי ע"י קבלת התורה.

כתבו הצעלי מוסר כי מבואר בע"ז דף י"ט. שאנשי פלשתים ליצנים היו, וכן מבואר במדרש תהילים על הפסוק ובמושב לצים לא ישב זה אברהם שלא ישב בפלשתים דכתיב ויגר אברהם בגרר ולא כתיב וישב, והנה אפילו מי שהוא שומר תורה ומצוות אם הוא לץ או יקבל איזה ליצנות אזי יכול להכחיש כל דבר כמאמחז"ל ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות, והנה מצרים היה המקור של חמישים שערי טומאה וכפירה בה', וזה ביאור הפסוק ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים "כי קרוב הוא" פי' שדרך הפלשתים של ליצנות הוא קרוב להכניס האיש בנ' שערי טומאה כמו שהיה במצרים, ואף ירא שמים יכול להיכשל בקל. י"א בדרך רמז "כי קרוב הוא" הפלשתים הליצנים שהיו אומרים מאבימלך נתעברה שרה [עי' רש"י ריש תולדות] אמרו לבני ישראל בוא אלינו כי קרוב הוא אנחנו קרובים שגם אתם מבני פלשתים דהיינו מאבימלך, ונהיה ביחד, והקב"ה רצה לרחקם מאוה"ע כל מה שאפשר.

הספן חיים היה אומר אף שהקב"ה עשה כל כך נסים ונפלאות לבני ישראל במדבר, כמבואר בפרשה זו לענין המן ונצחו כמה מלחמות למעלה מדרך הטבע, אעפ"כ לא נחם דרך ארץ פלשתים, וקשה הלא היה יכול לעשות נס שהפלשתים שלא ינצחו את בני ישראל, אמנם התירוץ הוא שמלחמת פלשתים הוא מלחמה ברוחניות לעשות ליצנות מכל דבר שבקדושה, והקב"ה אינו עושה נסים להציל אנשים ברוחניות אלא בגשמיות, כי לכל אדם יש בחירה, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

כתב המתקן סופר ולא נחם א' דרך ארץ פלשתים, יש אנשים שחושבים שצריכים לחנך את בניהם בדרך ארץ ונימוסים, ואח"כ ילמדו בהם תורה, וזה טעות כי לימוד התורה המאור שבה מחזירו למוטב, ולימוד המוסר צריך לבוא ביחד עם התורה ועל ידי התורה ומדרשי

חז"ל, ולכן לא נחם א' דרך ארץ פלשתים, דהיינו הדרך ארץ והנימוסים של אוה"ע, כי עי"ז ושבנו מצריתה לדרכם הרעים, כי בלי תורה אין מה שיחזיק הנימוסים לנצחיות.

והמשלים עלו בני ישראל מארץ מצרים:

כתרג"י כ' "וכל חד עם חמשה טפלין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים", וכתרגום ירושלמי כ' "מזיינין בעובדא טבא סליקו בני ישראל", וכתרגום סו"כ ברש"י כ' דרך א' מחמשה יצאו ונשארו ד' מחמש בארץ מצרים, וכתרגום סו"כ ברש"י כ' דרך א' מחמשה יצאו ונשארו ד' ועולים לקנה אחד, דכיון שנפטרו כ"כ אנשים נשאר הרבה יתומים ויתומות, ולקחן שאר בני ישראל עמם לגדלם, ולכן כ' התרגום יונתן דכ"א לקח לכל הפחות חמשה ילדים עמם, ושפיר כ' התרגום ירושלמי מזיינין בעובדא טבא, דאין לך מעשים טובים יותר מלגדל יתומים בביתו.

וילקח משה את עצמות יוסף עמו:

איתא במדרש "הכם לב יקח מצות זה משה שכל העם היה עוסק בביזת מצרים והוא עסק בעצמות יוסף", יל"ד מהו "יקח מצות" איך לוקחין מצות, **כתרגום סו"כ** ובעת מסביר הענין עפ"י הזוה"ק בפרשת תרומה שכ' שעל כל מצוה ישתדל להוציא הוצאות, כמש"כ כל חפצין לא ישוו בה, ומצוה הנעשית בחינם אינה חשובה כ"כ, והנה חסד של אמת בדרך כלל אינו מוציא הוצאות על כך, אבל כאן כיון שהוצרך לוותר על ביזת מצרים עלה לו למשה העסק בעצמות יוסף להפסד גדול, וזהו מעלת מצוה זו שהתורה משבח את משה שעסק בעצמות יוסף, ולכן כ' "יקח" מצות דקיי"ל קיחה קיחה משדה עפרון שקנה הכסף בהרבה ממון.

ויסב אלקים את העם דרך המדבר:

כתרגום סו"כ "מכאן שאפילו עניי שבישראל צריך הסיבה בליל פסח", ויש להבין הלא ויסב אין פירושו הסיבה, ותי' הגה"ק **מסאטמאר** ז"ל שענין הסיבה בליל פסח הוא שירגיש חירות וליל שימורים, אבל עני קשה להרגיש חירות כשמתבונן במצבו שאין לו מה לאכול והוא צריך לקבל מאחרים, אמנם הליכת בני"י במדבר היה כדי שילמדו בטחון, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, וכמבואר ברש"י [ט"ז, ל"ב] שהניחו מן המן לדורות להראות למי שיש לו חסרון בטחון בה' שהרבה שלוחין למקום להכין מזון לבריותיו, וזה היה תכלית נסיעתם במדבר, וכמאמר הצדיקים "מיט דער באשעפער קען מען אריבער דער ים סוף, אהן דער באשעפער דקען מען נישט אפילו דורכגיין דער שוועל פין הויז", ממילא המתבונן למה ויסב אלקים את העם דרך המדבר הוא בוטח בה', ממילא אפילו עניי שבישראל יכול להרגיש חירות בליל פסח ולידע שיש לו אב רחמן בשמים המכין מזון גם בשבילו.

ובני ישראל יוצאים בליל רמא:

יש לדייק הלשון "יוצאים" הלא כבר יצאו, והול"ל עומדים ביד רמה, אמנם תכלית יציאת מצרים היתה לקדש שם שמים בעולם, וכמבואר ברמב"ן פרשת בא, [כידוע שסרמז"ן הנ"ל הוא יסוד היסודות בעקרי אמונה וכדאי ללמדו ולהתבונן היטיב בדבריו], אבל שלימות הידיעה היה ע"י הנסים בים סוף כמבואר בפסוק וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים פי' שאז הבינו ביתר שאת מה שקרה להם עוד בהיותם בארץ מצרים, ולכן חג הפסח אינו יום אחד בלבד אלא נמשך עד שביעי של פסח, כי זהו שלימות הנס, ולכן כתיב יוצאים ביד רמה שהיציאה הרוחנית שתכליתו היה הכרה בה' היה דוקא אצל הים סוף.

ויאמר די אל משה מה תצטק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו:

ופרש"י אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם הים, והביא כן בשם המכילתא, ובאמת במכילתא ליכא לשון זה ויש הרבה

טעמים שם למה קרע להם הים, ורש"י הקדוש בחר דוקא בלשון כזו, וראיתי בספר אמרי מרדכי שכתב רמז נכון, שאם תחשוב תיבות "אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעור" הוא גימטריא מכוון לשון רש"י "כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם" [2114] והוא דבר פלא.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבְשָׁה וְגַם בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:

יש לדייק על שינוי הלשון שלפעמים כתיב יבשה קודם ולפעמים כתיב תוך הים קודם, וכתב צנועס אלימלך שיש בזה יסוד גדול באמונה, כי יש שני מצבים באדם כשיש לו כל טוב הוא שוכח לפעמים שהש"ת המזמין לו פרנסתו, וכשיש לו צרות הוא שוכח לבטוח בה, וזהו "בתוך הים" בשעה שנמצא במצב כאילו באו מים עד נפש, יזכור שיש יבשה ודרך שהקב"ה מזמין לכל אחד מה שצריך, וכשהוא "ביבשה" דהיינו במצב שהכל בסדר אצלו, יזכור "בתוך הים", שהקב"ה הוא הכל יכול אפילו בתוך הים הוא המציל ולא ישכח הבורא.

וְיֹשֵׁעַ הוּא יְבִימֵם הַחֹזָאִי:

וי"ל ע"פ המבואר בסוטה י"ב אותו היום שהושלך משה ליאור היה כ"א בניסן אמרו מלא"ש לפני הקב"ה רבון העולמים מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה במים ביום זה, וא"כ זכות זה עמד למשה, ולשון ההוא הוא נסתר ולכן מרומז שהקב"ה כבר הושע אותם ביום ההוא לפני כשמינים שנה.

וְיֹשֵׁעַ הוּא יְבִימֵם הַחֹזָאִי וְגַם וְיֹאמְרֵנוּ בְּהוּ:

פעם אחת בא אשה אלמנה לפי רצינו הקדוש מלאנז ז"ל והיתה מרת נפש ושפכה לפניו צרתה שאין לה פרנסה ועליה לגדל היתומים ושאר ענינים של צרות, אמר לה רבינו תתחזקי באמונה וה' יושיעך, השיבה לו, הייליגע רבי! אני אשה פשוטה ובסידור שלי כתיב בתחילה ויושע ה' ואח"כ כתיב ויאמינו בה', בתחילה צריך הקב"ה להושיע ואח"כ יתחזק האמונה עי"ה, אמר רבינו האשה נצחני ואין לי מה להשיב, ובירך אותה והאשה ניוושעה בישועה גדולה.

וּיְרֵא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה:

איתא צוסי"ק דקאי על יעקב אבינו, עי' שפת אמת מברעזאן זכר רב טובך יביעו שע"י סיפורי צדיקים משפיעים חסד, והנה עשר מכות השפיעו ע"י הסיפור של שרה בבית פרעה ואבימלך שהגיע להם מכות על ששיעבדו את שרה, וכאן סיפרו על הנס כי במקלי עברתי את הירדן [מק"ל ר"ת מעולם קוינו לך] וזה היה הנס שעורר קריעת י"ם, ולכן הוזכר כאן שם ישראל.

וּיְרֵאוּ הָעַם אֶת הוּא וְיֹאמְרֵנוּ בְּהוּ וּבְמִשְׁלַח עֲבָדָיו:

התורה מגלה לנו יסוד גדול באמונה, יש הרבה אנשים שאומרים שהם מאמינים בה', אבל באמת אינם מאמינים כלל, כי בלי יראת שמים אי אפשר להיות מאמין, כי אם באמת מאמין שהקב"ה הוא כל יכול, ומאמין בשכר עונש וכו', איך הוא מרהיב בנפשו לעשות איזה פעולה נגד רצון השי"ת, ולכן כ' ויראו העם את ה' שהיה להם יראת שמים, ואח"כ כ' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, המקיים כל התורה והלכותיה כדבעי, ומתירא מלעשות עבירה, אז יכול לומר על עצמו שהוא מאמין.

יִצְחָק יִשְׂרָאֵל מִשְׁלַח:

יש לדקדק למה אז דוקא היה לו לכתוב וישר משה, וכן יש להבין למה כ' לשון עתיד, וי"ל דקאי על הפסוק קודם לזה, ויושע ה' עדיין אין לומר שירה, וירא ישראל עדיין אין לומר שירה, רק בויאמינו אז שייך לומר שירה, כי התפעלות הבא ע"י ראיית נסים אינו כלום, שהולך ובא ואינו עושה רושם אמיתי באדם, אבל אם יש אמונה

ודביקות בה' זה נצחיות ואז יש לשור, ושירה זו נשאר לעתיד ג"כ, ולכן כ' בלשון עתיד.

יִצְחָק יִשְׂרָאֵל מִשְׁלַח:

רש"י הביא הפסוק אז ישיר יהושע, וכ' צפנר צרך משה דהקדם המדרש תהלים ממזרח שמש עד מבואו שהשמש אומר שירה בכל הזמן, ולכן אמר יהושע שמש בגבעון דום ולא אמר עמוד כי כיון שלא עשה שירותו היה צריך לדום מלומר שירה, ולכן אמר יהושע במקומו שירה, וכן כאן שהמים הפסיקו מפעולתם לא אמרו שירה לכן הוצרך משה לומר שירה במקומו.

זֶה קָלִי וְאַנְוָהוּ:

ואמרו חז"ל מלשון אני והוא, והוא החביה שין הקב"ה לישראל עי' סוטה ל"ז ר"מ אומר כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זע"ז זה אומר אני יורד תחילה וזה אני אומר יורד קפץ שבטו של בנימין וירד לים שנאמר שם בנימים צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים והיו שרי יהודה רוגמים אותם שנאמר שרי יהודה רגמתם, לפיכך זכה בנימים ונעשה אושפיזין לגבורה [פרש"י קודש הקדשים בחלקן], ובתוס' שם הביא משל למלך ואמר לקטן העמידני בנץ החמה ולגדול עמד בג' שעות, בא הקטן להעמידו על נץ החמה ולא הניחו הגדול, עמד המלך ואמר שניכם נתכוננו לכבודי, כן הקב"ה נתן לבנימין קה"ק וליהודא מלכות, הביאור שכן היה בקרי"ס שהים לא רצה להיקרע כי עדיין לא הגיע הזמן, ולכן יהודה שיש לו תואר המלך טען שצריכים להמתין עד שיש לנו רשות כדרך המלוכה אבל בן קטן אינו שואל על סדר ועושה מה שרוצה, וזוהי בחינת בנימין, וזה ענין תפילה שנכנס בכל מקום שרוצה להקב"ה ששומע תפילות.

ואנוהו לשון דירה כדי שיזכה להשראת השכינה ולומר זה קלי צריך להכין הדירה לכן קדושה וטהרה והדבק במידותיו, וזה ע"י כח האבות, עי' שפ"א כ"א צריך שיהיה לו אפשריות לומר שלא נפסק הקדושה מאבותיו.

הוּא אִישׁ מְלַחְמָה:

איש פי' בעלות כמו אלימלך איש נעמי, וכן לשון מבין הדבר ששולט עליו כמו ויחל נח איש האדמה, כמו כן ענין המלחמה כמש"כ [משלי כ"א, ל"א] סוס מוכן למלחמה ולה' התשועה, שכל הנעשה במלחמה הכל ביד ה'.

נְהַיֵּית בַּחֲסֵדֶךָ עִם זֹו גְּאֻלַּת נְהַלַּת בְּעֹזֶךָ אֵל נוֹה קְדֻשְׁךָ:

צתננ"ג כ"ג איתא שישראל במצרים עסקו במידת החסד ובזכות החסד נתעורר זכות אבות, אבל אל נוה קדשך לבוא אל המנוחה והנחלה צריכים כח התורה שנאמר ה' עוז לעמו יתן.

מִי כִמְכָה בְּאַלִּים הוּא מִי כִמְכָה נְאֻדָר בְּקוֹדֶשׁ:

איתא צכנס סכזי עה"פ ירמיה י' ז' מי לא יראך מלך הגוים וכו' כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, והוא פלא בכל הגוים אין כמוך, אלא ביאור הענין שאצל בני ישראל יש צדיקים שהקב"ה נתן להם הזכות להיות שותף בממע"ב כמו שמצינו אצל יהושע בחמה ואליהו ואלישע להחיות מתים, והכל בכח הקדושה והדביקות בהשי"ת, ואפילו מלאכים אינם זוכים לכח זה כמש"כ כי מי בשחק יערוך לה' בשחקים ממעל אין כה', אבל ידמה לה' בבני אלים, קאי על בני ישראל דאלים לשון תקיפים דהיינו תקיפי במצות כמבואר בר"ה דף ל"ב, וזה הכונה מי כמכה באלים ה' יש כמכה בין הצדיקים כמו האבות הקדושים שנעשו כשותפים להקב"ה המשעי בראשית, ומי כמכה מי שהוא נאדר בקודש, כמשה עבד ה' ושאר צדיקים וקדושים שהם מבטלים רצונם לפני הקב"ה.

לע"נ

הרה"ח ר' דוד אליהו בן הרה"ח ר' יוסף חיים גרינוואלד זצ"ל

לע"נ

הרה"ח ר' בנימין נייטש בן הרה"ח ר' ישראל חזנביץ זצ"ל

ויבאו מרתה ולא יכלו לשנות מים ממרה כי מרה הם:

צבע"ט פי' שבני ישראל היו מרים, אם האדם מרה אזי כל דבר נעשה רע ומו, ויורה ה' עץ, רמז לעץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר מי שדבוק בתורה ואילנא דחיי אזי מרגיש מאושר, והפני מנחם היה אומר העץ יש בו כח להמשיך את המים להפירות, והוא היפך הטבע שהמים יורד ממקום גבוה למקום נמוך, ענין הנטיה לירד לארציות וגשמיות, וכח העץ להמשיך המים למעלה להפירות, כן צריך האדם להשתוקק להתעלות, כי האדם עץ השדה. ומיד אח"כ כי יבואו אילימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים, באמת לא היה שם כ"כ הרבה אבל היו שבעי רצון כי לא היו מרים.

כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך:

מקשים העולם אם לא יהיה מחלה למה צריכים רפואה, ותי ה"ר העשיל ז"ל כי בב"ק פ"ה. איתא אם א' חבל בחברו ואח"כ אמר אני רופא ויכול לרפאות המכה אין שומעין לו, והנה הקב"ה הוא הרופא כל בשר, לכן אמר אין אני שולח לכם מחלה או מכה, כי אני הרופא והחובל בחבירו אינו יכול לרפאותו, וממילא לא יהיה אפשריות להשים מחלה, נמצא שאני ה' רופאך הוא סיבה שלא יתן מחלה בכלל.

תוס' בפסחים דף מ"ו מקשה אם אמרין הואיל א"כ בטלה כל מלאכת שבת דיאמרו הואיל ויש חולה שיש בו סכנה שמותר לחלל עליו שבת ממילא מותר כל המלאכות מחמת דין הואיל, ותי שחולה שיש בו סכנה אינו שכיח, והנה במרה נצטוו על השבת, והקשו א"כ כשיהיו חולים בעולם לא שייך בכלל ענין שמירת שבת כי תמיד יאמרו הואיל, לכן הוצרך הקב"ה לומר שהמחלות לא יהיו שכיחים וממילא לא שייך היתר חולה ושוב יהיה שמירת שבת כראוי.

כי אני ה' רופאך:

י"ל שכונת הפסוק הוא שבאמת מה שהקב"ה שולח ר"ל מחלה הוא רק כדי שיתבוננו בגבורות ה' שהוא יצר את האדם בחכמה והכל בידו, אמנם המתבונן תמיד בגדלות ה' ומכיר את קונו בכל עת ערב בוקר וצהרים, אז א"צ למחלות כדי שיכיר גבורות ה', וזה הביאור מי חכם וישמר אלה, פי' ארבעה צרכים להודות על הנסים שקרה להם, אם רוצים לשמור שלא יצרכו לבוא למצב של נסים, אזי יתבוננו תמיד בחסדי השי"ת ויהיה זה שמירה להם, וזה ביאור הפסוק כל המחלה לא אשים עליך, כי [מלשון מתי-ווען], אם מאמין שאני ה' הרופא ולא אחר, אזי לא אצטרך להשים המחלה, כי יבינו חסדי השי"ת גם בלי זה, וזה לימוד גדול שהאדם צריך להרגיל את עצמו לומר שירות ותשבחות בפרט פסוקי דזמרא שעל ידי אמירת דברים אלו לא יצטרך לומר תהלים ח"ו במקום שההכרח מחייבו לכן.

שם שם לו חזק ומשפט:

ופרש"י וכן הוא בשבת פ"ז. שבמרה נצטוו על השבת, ויש להבין למה הקדים הקב"ה הציווי של שמירת שבת קודם קבלת כל התורה כולו, וי"ל דשבת הוא זמן התבוננות בגדלות הבורא כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, והוא הבורא ומנהיג לכל הברואים, ורק ע"י אמונה יכולים לקבל התורה מנותן התורה שהוא הבורא, וי"ל זה הביאור תנו שבח ושירה לקל אשר שבת ברא ולנו בו נתן תורה, כי ע"י התבוננות בגדלות הבורא אפשר לקבל התורה.

וידוי משה כבדים וקליו אבן וישלמו תולתיו:

הרס"ק הסוזה מלוצלון למכ: איתא במדרש דידי של משה היו ראויים להיות בעצמן שתי הלוחות, אך יען דידע הקב"ה דסוף הלוחות להישבר, וחס הקב"ה על ידיו היקרות של משה, ונתן לוחות אבנים, וזהו וידי משה כבדים ותרגומו "יקרין", פי' כי ידיו של משה היו יקרות לפני הקב"ה, ולכן וקיהו אבן - לוחות אבן - וישלמו תולתיו.

מלחמה להי בעמלק מדור דור:

בכל מקום מציינו דור דוד ב' החיבור וכן אומרים לדור דוד נגיד גדלך, לדור דוד נספר תהלתך, וכאן כ' בלי' ו' החיבור, כי זוהי שיטת עמלק לעשות ליצנות מדור הישן כי עמלק מטיל ספיקות באמונה שיסודו מסורת אבות כדכ' זה קלי ואנוהו אלקי אבי וארומנהו ולכן כ' מדור דוד בהפסק ו'.

בכמה מקומות נוהגין לומר בשבת זו השירה פסוק בפסוק, ובפרט שאמירת השירה יש לומר בכונה גדולה ובשמחה עצומה בכל יום ויום, כמצולר צוה"ק פרשת בשלה ובספר יסוד ושורש העבודה עיי"ש שסגולה הוא להינצל מכל דבר רע באותו יום, עוד כתב החרדים שחז"ל אמרו על יסורים שהן ממרקין עונותיו של אדם, ולפעמים צריכים לסבול יסורים קשים ל"ע קודם יציאת הנשמה מן העולם כדי ליטהר א"ע לעוה"ב, אבל אמירת אז ישיר בכונה בכל יום הוא מגין בפני היסורים, כי אמירתו משפיע על האומר רחמים וחסדים מרובים, ומשום כך צריכים הקדמה של פסוקי דזמרה לאמירתו כדי להכין א"ע שיאמר השירה באופן הראוי לאומרה.

צספר פרי לדיק פרשת בא הביא בשם הסוזה מלוצלון ז"ל

שבפרשת בשלה מרגישים הערה של חג שביעי של פסח, עוד איתא בספ"ק שריאת הפרשה מעורר רפואה מן השמים כמשי"כ כל המחלה אשר שמתו בצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך.

ולענין המנהג לעמוד בשעת קריאת השירה, יש מפקפקין בזה כדי שלא להראות שמחשיבין חלק א' מהתורה יותר מהשני, עי' שדי חמד מערכת ב' סימן כ"ט, אבל הסוזה"ל [הובא בשערי אפרים דכ"ז:] כתב דמאחר שנהגו כן אסור לשנות מהציבור וחיובין כול לעמוד דאל"כ נראה כמזלזל בכבוד הציבור, ומי שחש לזילזול התורה יכול לעמוד מקודם.

המנ"א בסימן שכ"ד סק"ו, ועוד פוסקים הביאו מנהג ישראל ליתן בשבת שירה מזונות או שאר מאכלים לצפרים, והטעם כי הצפרים אמרו שירה בים, ועוד טעם מבואר בספ"ק בשם הסוזה מלוצלון ז"ל וסרס"ק הרצ"י מ' מענדיל מלימונוב ז"ל שדתן ואבירים השאירו מן המן על שבת כדי שיאמרו שמשוה ח"ו היה משקר באמרו שלא יהיה מן בשבת, ובא העופות ואכלו המן, ובזה נתאמת תורת משה, ועוד טעם מבואר צספר אור פני משה מפני שקורין בו פרשת המן המורה על בטחון שהשי"ת הוא הזמן ומפרנס לכל, והראיה מהצפרים שיש להם תמיד השפעה רב של מאכלים לפי צרכיהם כמו כן צריך כל איש ואיש להאמין שהשי"ת ימציא לו מזונותיו ולא ידאג על זה, כי הוא מכין מזון לכל בריותיו אשר ברא, וצלאמי פינמס אות תרס"ד כ' דציפורים הם הבריאה היחידים ששומעים מהם שירות כמו בני אדם, ולכן נותנין להם בשבת שירה.

צספר הזכונות הביא שהמהר"ל מפלאג ציוה להמלמדים

וההורים אשר בעיר פראג שיתאספו כל הילדים בשבת שירה ושיספר להם על קריעת ים סוף וכל הניסים שהיו אז, ויספרו שהצפרים היו מזמרים יחד ורוקדים בעת שבני ישראל אמרו שירה, והילדים יתנו קאשע לציפורים לזכרון על שעזרו אז בשירה, ואח"כ היה המהר"ל נוהג לברך את כל הילדים וגם את אבותיהם שיהיה להם נחת וכו'. ואף שיש בזה חשש משום מאכיל לבהמות בשבת כמבואר במג"א שם מכל מקום כבר ישבו הסו"י צספרו מקור מייס וצספרו תוספות שבת עוד הרבה פוסקים ש מנהג ישראל תורה הוא, ויש מהדרין ליתן ע"י קטן, וצספר ניומקי או"ם סימן שכ"ד האריך לברר להלכה היתר הדבר ומסיים כשנותן לפני צפרים כדי לעורר רחמי שמים בודאי איכא מצוה, וכן פסק המהר"ש בסימן שכ"ד סעיף י"א שיש לקיים המנהג ישראל שתורה היא ויסודתו בהררי קודש.

לע"ו

הרה"ח ר' פינחס בן הרה"ח ר' בנימין ביינוש וזנבנים זצ"ל

אשר הלך לעולמו לאחר שהודן ב' יסורים קשים וקבלם באהבה בשב"ק פ' שמיני לסדר 'בקרובי אקדש' - בו ניסן תשע"ז

